

Բարեկան 10 լուրի, վեց ամիսը 6 լուրի, երեք ամիսը 3 լուր 50 կ., ամիսը 1 լուր, համար 5 կողմից, Տաճարային գրքերում են թիֆլիսյան միջնակարգ դպրոցի:

Խմբագրությունը հասցեն՝ Ташкентъ, Редакция «Норъ-Даръ» կամ Tiflis Redaction «Nor-Dar».

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն թիվերով: Յայտարարությունների բաժին 2 կ., ընկածների համար կրկնապատկել:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հեռագրի հարաթ. — 1 լուրի, Սովորական (վերջ):
Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր:
Խառն լուրեր:
Բանասիրական. — Նման պատկեր:
Տեղեկատվություն. — Ձիարշավի ծրագրեր:
Ցայտարարություններ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-ի
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՆՈՎԵՐ, 7 «Երկուշաբթի» (Սեպտեմբերի 7-ը) թվականի թիվ 149-ը: Հեռագրի հարաթը 1 լուր, Սովորական (վերջ): Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր:
Խառն լուրեր:
Բանասիրական. — Նման պատկեր:
Տեղեկատվություն. — Ձիարշավի ծրագրեր:
Ցայտարարություններ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆՄԱՆ ՊԱՏԿԵՐ

(Կատարվում է Մեղման)

I.

Սրկար ման դալուց յոգնեցողի ետևում տալ անտառի մացառուների մոտ մի կողմի վրայ և գրգռված ճանաչող ճանաչող սիրունուս փորձել պատկերել, սկսեցին նայել: Սովորաբար ես միշտ այդպես էի անում, հենց որ մի լուրջ ազատ ժամանակ էի ունենում: Ես չէի շարժվում: Քաղաքի լիցքավորվածները պաշարել էին ինձ: Թաղանթները, որոնք առաջ վախճանում էին ինձին, փոքր առ փոքր սկսեցին ապրտ պատուհան գլխի վերևը, թևերը թափափարկելով, թափափաղ զուլ ոտներին մոտ՝ խոտերի մեջ: Զուլ, հանդարտ քամին մեղմիկ շարժում էր տերևները և առուակի ջուրը ցնցում էր փոքրիկ, թխթխ կոհակները գոյացնելով Մինչև անգամ մի ծիծեռնակ սիրտ առնեց և ուսին նստեց, գոցեց ճինջ նրա համար, որ մոտիկից նայել սիրունուս պատկերին:

Վերջումս ժամանակը հոգան խոտափրտ էր նա գեղի ինձ: Ասկորդ էլ էր, որ նրա մահառան համար այսքան լայն լինելի, կենդանի ժամանակը նա իմ բոլոր արտասուքներին քամել էր, իսկ առանձնաբերականում և փոփոխություններում նա ինձ անասելի տանջանքներ էր պատճառել: Անհուն սիրով սիրում էի նրան և այն աստիճան անձնատուր էի եղել նրան, որ ինչ որ գոյություն ունենում էր նրա

մինչև երկաթուղու գնացքը ճանապարհ չգնեց Նորին Բարձրութեան և բաժանուցիու միջոցին համբուրեց նրան: Նորին Բարձրութեանը մնա քարե ասելիս, մի քանի անգամ գոհություն լայնեց իւր այցելութեան առթիւ: Պատուով բոլոր պահանջները մինչև Վիլ ճանապարհ ձգեցին Նորին Բարձրութեան: Թագաժառանգը Վիլհելմ կայսրի հետ որսի ժամանակ մի կրէ սպանեց:

Վիլ. — Առաջատան ժամը 4-ին Թագաժառանգը պատուով պահանջները ուղեկցութեամբ արտակարգ գնացքով տեղի ժամանեց: Նորին Բարձրութեան երկաթուղու կայարանում դիմադրեց հոգեմարշալ Զեկենգորցը: Նորին Բարձրութեանը ոտքով գնաց Ուլենբերգի, ուր նրան մնա քարե ասելիս գերմանական բարձրաստիճանի պաշտոնեաները, հրամանատար ծովափայլ, գրաֆ Զոլցը և նաև արտադրի սպաները: Թագաժառանգը նաև կողմ գնաց «Ցարնա» նավը, որ առաջատան մոտ ժամը 5-ին ճանապարհ ընկավ:

ԲԵՐԼԻՆ. — Երեկ կայսրուհի-մայրը իւր աղջկանց հետ Կոպենհագեն ուղևորեցաւ:

ԿՕՊԵՆՀԱԳ. — Այսօր Թագաժառանգը «Ցարնա» շոգենավով գերմանական ուղեկցութեամբ տեղի ժամանեց և ուղևորեցաւ Փրեզենսբուրգ:

ՊԱՐԻՑ. — Քաղաքացիական ինժեներների ընկերությունը ի պատիւ ներկայումս Պարիզում գտնվող 250 ռուս, սպանացի, պորտուգալացի, բրազիլացի և չեխների ինժեներների առաջատան խնամքը:

կազմեց Նիֆելի աշտարակում: Աշտարակում Նիֆելին ընդունեց նրանց և կես օրին աշտարակի առաջին աստիճանի սրահում բանկետ կազմեց: Ուսանողները բանկետին մասնակցողներին կային Կարցեր, Բարանովը, Սոկոլովը, և Բորոգինը: Նիֆելին ասաց. «Ձեր հարկները թանկ են մեզ համար. առանձին համակրություններ կապում ենք մենք ռուսաց հետ. ձեր գրագետները, գեղարուեստագետները և գիտնականները նոյն պատիւն ունին մեզանում, ինչպես որ մերը՝ ձեզանում: Մենք ծափահարում ենք Ռուսիայի առաջադիմութեան և քաղաքակրթութեան այն հրաշալի գործին, որ նա կատարում է Ասիայում, երկաթուղի շինելով, որի շինողը գերազանցում է Նիկեոլին: Կարցերը որպես պատասխան մի ճառ ասաց Ֆրանսերեն, որ ջերմ ցույցերով և անընդհատ «կեցցե՛ք Ռուսիան, կեցցե՛ք Ֆրանսիան» աղաղակներով ընդունեց: Կարցերն ասաց. «Իմանալով, որ Նիֆելի աշտարակը 7000 տոնն է կշռում, ես լիջերի, որ Օրենբուրգի կամուրջն էլ նոյն կշիռն ունի, բայց հաստատում եմ չորս զինտերի վրայ, մինչդեռ Նիֆելի աշտարակը միայն չորս տոնների վրայ է հաստատված: Մեր գետակը նոր է: Մենք ձեռքնեց ենք ոգևորություն ստանում»:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ ԲՈՐՍՍԵՆ
7 Սեպտեմբերի 1889 թ.:
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

Պարիզի մոտ... 7 լուր 65 կ. սակ: Մարտի կուպոն... 152 1/2 լուր — կ. սակ: Արժամ... 1 լուր 12 կ. ծախ: Բրոսային դեմ... 6 և 7%: Պատկերների 5% տոկոս:
1-ին շրջանի... 98 լուր 62 կ. գն:
2-րդ... 98 լուր 62 կ. գն:
3-րդ... 98 լուր 87 կ. սակ:
4-րդ... 98 լուր 87 կ. սակ:
5-րդ... 98 լուր 62 կ. գն:
6-րդ... 98 լուր 62 կ. գն:
Ոսկի փոխառում... 140 լուր — կ. գն:
4% տոկոս... 83 1/4 լուր — կ. գն:
100 և 1000 լուր արևելյան փոխառություններ... 5% տոկոս:
1-ին շրջանի... 99 լուր — կ. սակ:
2-րդ... 99 լուր — կ. սակ:
3-րդ... 99 լուր — կ. սակ:
Առաջին 5% ներքին փոխառություններ... 261 լուր — կ. սակ:
2-րդ... 238 1/4 լուր — կ. գն:
5% տոկոս... 102 լուր — կ. սակ:
Ոսկի փոխառում 1883 և 1884 թ. 172 1/2 լուր — կ. գն:
և 156 լուր գն:
Թիֆլիսի քաղաքի ընկեր... 83 1/4 լուր — կ. գն:
Բրոսային տրամադրություններ բաժանման հաստատուն է:

Ք Ր Ո Ն Ն Կ Ո Ն

Այդպես Կովկասի գիւղատնտեսական ցուցահանդեսի բացման օրը մ. տնտեսական և Ամեն որ, որ փոքր ի չափ հասկանալի է ցուցահանդեսի նշանակությունը, պատրաստում է տնտեսական ազդեցությունները և արդյունքները: Այդպես Կովկասի գիւղատնտեսական ցուցահանդեսը — նրա տնտեսական յառաջադիմությունները, որոնք արդյունքներ են:

Մենք գիտենք երկրի տնտեսական

գյուղական վրայ շատ մոտիկ դադարաբեկություններ, այնպիսի մոտիկ, որ համարյա չգիտնալու աստիճանին է մերձենում մենք ճանաչում մեր երկրի, չենք իմանում նրա բերքերը, չգիտենք նրանց արտադրելու միջոցները, ճանաչում ենք մեր ժողովրդին, չենք ճանաչում նոյն լայն մենք մեզ: Սպասում ենք միշտ ուրիշներին, որ լինեն նրանց յուր կամ լուր կարծիքները մեզ վրայ, մեր երկրի վրայ, նրա հարստությունները մեզ և այլն:

Ինչպես յայտնի է լրագրողներից, արդեն օտարները օտար ուսումնասիրաներ, օտար վաճառականներ, օտար արհեստագործներ չափում են տնտեսական երկրի բերքերը, մեր անհայտ մնացած հարստությունները ցուցահանդեսում, որպես զի կարողանան իրենց ապագայ ճանաչողություններին ուղղություն տալ և մեր երկրից հարկաւոր եղած օգուտը դուրս քաշելու: Բայց մերոնք ինչ են անում: Թողնենք վաճառականները իրենք հասարակ ժողովուրդը, բայց մեր մոտավոր առաջադիմությունները զեկավորենք — ուսուցչական դասակարգը, որ ոչ միայն լուր ուսուցանող է համարում, այլ և ժողովրդի առաջնորդ բոլոր կարգի, մանաւանդ գիւղական հասարակությունների, արդեն այդ դասակարգի ուսուցչական և միջոց տնտեսական և օգուտն անհայտ ցուցահանդեսը ինչպես արդեն տնտեսական դպրոց:

Կարծում ենք, Բարձրագույն հոգևոր իշխանությունը չի զանալ ժամանակին կարգադրելու, որ մի որոշ ժամանակով հայ ուսուցիչները զան տնտեսական ցուցահանդեսը, ինչպես արդեն տնտեսական դպրոց:

Մենք գիտենք երկրի տնտեսական

Մենք գիտենք երկրի տնտեսական

Մենք գիտենք երկրի տնտեսական

Մենք գիտենք երկրի տնտեսական

ների վարչութիւններ կարգադրել են իրենց տնտեսիկները վերաբերութեամբ

Այսին սկիզբներէն Ռուսիայից գաղթողները թիւը կրկնապատկուած է. համարեա ամեն օր նորանոր գաղթականներ են գալիս. Հինց այժմ Քիֆիւսի վարչութիւնը թիւով 15—20 քննադատներ չափ ունի գաղթականները որոնք Վարսի նահանգն են գնում

Սկսածներէն 6-ին Քիֆիւսի նահանգական դատարանի քննական բաժնում քննուած էր Յարութիւն Դան-Աղիզ Կամարականի դործը, որը մեղադրուած էր, որ, 1877—1884 թուական Կամարական եկեղեցւում երէցսիւս եղած միջոցին, 597 թ. 43 1/2 կ. է իւրացրել և նոր երէցսիւսին չէ յայնձնել 458 թ. 33 կոպէկէ Պ. Դան-Աղիզին նահանգական դատարանը մեղադարար դանկով 458 թ. 33 կ. իւրացնելուն համար, որոնց երկու ամսուայ բանտարկութեան իսկ 597 թ. 43 1/2 կոպէկը իւրացնելու վերաբերմամբ նրան անպարտ ճանաչելը:

Քիֆիւսում այդ ժամանակի սկսածներէն է գղացուած Ռուսի ուրախալի երկուսը պէտք է համարել այն, որ քաղաքային խորհրդի անդամներէն մինը մեղադրել է քաղ. խորհրդին առաջարկելու, որ Կովկասեան ցուցահանդէսի տեղը, ցուցահանդէսը վերջանալուց յետոյ, ինչպէս լսել են տեղական թերթերը, պարտեղ տնկուել:

Հինգշաբթի, տեղականներէն 7-ին, Քիֆիւսի նահանգական դատարանը քննեց տիկին Օլգա Գրեքովայի դործը, որը մեղադրուած է իւր մօտ կրթնող ապօրինի ծնունդ վեց ամսայ Քամարտ անունով աղջկան չարարելուն համար Դատարանը քննելով դործը, Գրեքովային որոշեց լոյս առանձին անձնական և գոյրի իրաւունքներէն զրկելով մի տարուայ բանտարկութեան ենթարկելու:

Օգոստոս ամսուայ ընթացքում Քիֆիւսի քաղաքի մուտքը եղել է 38,780 թ. 21 կ., ելք՝ 83,964 թ. 77 կ., իսկ յուն-վարի 1-ից մինչև տեղականներէն մէկը բոլոր մուտքը եղել է 456,628 թ. 84 կ., ելքը՝ 446,643 թ.:

Մտերմ հրատարակուել է «Сборникъ матеріаловъ для описанія мѣстностей и племенъ Кавказа»-ի VIII հատորը, որի մէջ նկարագրուած են Քերէքի և Կուրանի չրջաններում մի քանի արդիւնաւորութիւններէն եղանակները, Նոյն-պէս հրատարակուած է նաև Բաղրի նոտիֆիկացիաներէն VIII համագումարի արդիւնները և նկարագրելը:

Քիֆիւսի փոխ-նահանգապետ Ա. Ի. Չայկովսկին ընտրուած է Կովկասի որսորդական ընկերութեան նախագահ զին-դապետ բարոն Չայկի տեղը:

Սոյն տարուայ ընթացքում Քիֆիւսի հիւանդանոցներում բժշկուելիս են եղել զինվորները 3,329 հոգի, որոց 2588 հոգին Քիֆիւսի հիւանդանոցի հիւանդանոցում, 431-ը Հաւարարի մասում և 310-ը Խարութի մասում:

Սոյն համարում վերջացնում ենք «Սոկրատէս» վերնագրերը կրող գրուածքի հրատարակութեանը, որ թարգմանել է Ռանքենդիկի հայոց զարդի ուսուցիչ պ. Պարոտ Տէր-Յովհաննիսեանը Յիւլիալ դուռածքի հրատարակելու մասին աւելորդ չենք համարում մի երկու նկատողութիւն անելու, որովհետև նոյն գրուածքը մի ուրիշ թարգմանութեամբ հրատարակուած է Հայերէն գրքերի հրատարակութեան ընկերութեանը Անցեալ տարի, 1888-ին, վերջիւստ ուսուցիչ պ. Տէր-Յովհաննիսեանը «Սոկրատէս» գրքի թարգմանութեանը ուղարկել էր

մեզ տպագրելու, բայց մենք ուրիշ տա-ցած բաղմամբ չէինք ընդունել ինչն էր պահուած է ինք խմբագրութեանը:

Ներկայ տարուայ յունիս ամսին տա-ցածք Ռանքենդիկի մի բաց նամակ, որով ուսուցիչ պ. Տէր-Յովհաննիսեանը գա-ղատուած էր, որ ինքը «Սոկրատէս» թարգմանել է 9 ամիս առաջ և անցեալ տարի ուղարկել է «Նոր-Վար»-ի խմբա-գրութեան և մենք չենք տպել, այն ինչ մասուել մէջ լոյս տեսած յայտարարու-թիւնից երեւում է, որ մի ուրիշ գրու-չացնում է հայ թարգմանիչներին, որ-պէս զի սրանք «Սոկրատէս» թարգմա-նեն, քանի որ ինքն արդէն թարգմա-նում է. Այդ բաց նամակով պ. Տէր-Յով-հաննիսեանը խնդրում էր, որ իւր թարգ-մանութիւնը հրատարակենք: Թարգմա-նութիւն սկսեց չարել տալ «Սոկրատէս»-ը Այդ միջոցին Հայերէն գրքերի հրատա-րակութեան ընկերութեան մասնաժողովի մի նիստում, մասնաժողովի անդամքա-րտուղարը ծանուցանում է, որ ստացուել է «Սոկրատէս» անունով գրքի թարգ-մանութիւնը մի օրիորդից և առաջար-կում է մասնաժողովին քննութեան:

Քիֆիւսի խմբագրելը, իրեն մասնա-ժողովի անդամ, այդ նիստին ներկայ լինելով, յայտնում է, որ խմբագրու-թիւնը վաղուց ունի ստացած «Սոկրա-տէս»-ի մի այլ թարգմանութիւն և պատմում է մանրամասնորէն այն ինչ որ վերը աւելի կարճ գրուած է:

Քիֆիւսի ոչ մի թերթ կարող չէ և պարտաւոր չէ իւր գործողութեանը պա-րտաւորելու Հայերէն գրքերի հրատա-րակութեան ընկերութեան շահերով, այնու ամենայնիւ թերթին խմբագրելը չէր թոյլ տալ, որ «Սոկրատէս» լոյս տեսնէր «Նոր-Վար»-ի չէրուած, եթէ այդ ճանպարհը յիշեալ ընկերութեան նպատակին հակառակ լինէր կամ նի-թական վնաս պատճառէր ընկերութեանը: Ընդհակառակ «Սոկրատէս»-ի հրատա-րակութեանը մասով մէջ յիշեալ ընկե-րութեան նպատակին է ծառայում, քանի որ ընկերութեան նպատակին է օգտուել գրքերի հրատարակելով ընթերցանութեան սէր տարածել ժողովրդի մէջ և այդպի-սով՝ ժողովրդին միտքը լուստարել: Միթէ միեւնոյն չէ անում մասուը առանց մասնաժողովներէն ընկերութիւն-ներին օգնութեան «Սոկրատէս»-ի հրա-տարակելով «Նոր-Վար»-ը յիշեալ ընկե-րութեանը նիւթական—եթէ նիւթական մի որեւէ օգուտ սպասում է ընկերու-թիւնը—օգուտ կարող է տալ որովհետև այն աշխատութիւններն, գրուածքներն աւելի շատ են տարածուած ժողովրդի մէջ, որոնք կանխաւ պարբերական հրա-տարակութեան մէջ լոյս են տեսել և այդպիսով յայտնի են դարձել: «Նոր-Վար»-ի մէջ «Սոկրատէս»-ի հրատարա-կութեան մասին հայերէն գրքերի հրա-տարակութեան ընկերութեան խմբագր-րական մասնաժողովը կանխաւ տեղե-կանալով, աւելորդ չենք համարում ա-սելու, որ նոյն ընկերութեան վարչու-թեան անդամ պ. բո. Տէր-Վրդեանը մեր խմբագրութեանը անձամբ տեսել է պ. Պարոտ Տէր-Յովհաննիսեանի «Սոկ-րատէս»-ի թարգմանութեան ձեւագրելը, նրա նամակը և իրով ամեն լայն այդ մասին այնպէս ինչպէս մենք վերը գրե-ցինք:

Ինչպէս մենք «Սոկրատէս» հրատարա-կութեան համար քաղաքացիութիւն ենք տալիս, կը հարցնէ անշուշտ ընթերցողը: Ստիպուած ենք այդ անելու, որովհետև մի քանի բարեկամներ մեզ արած հարց-դրածներէն երեւում է, որ մի պարտի հարկաւոր է համարել տարածուել ամեն անմիտ բանի հատարողներէն մէջ թէ «Նոր-Վար»-ը «Սոկրատէս»-ը չտալով է թարգմանել և հրատարակում է, որ վը-նասէ վերջիւստ ընկերութեան կամ շնորհակալ է այդպիսով այդ ընկերութեան:

ՍԻՍԻԱՆԻՑ.—«Նոր-Վար»-ի ընթեր-ցողներին արդէն յայտնի է, որ Շուշույի

վարիւն էին վեց կատարել աւագանի-նքիւնը ջեղից, որոնք, ամառային եղա-նակ լինելուն պատճառով եկել են Սի-սիանու լեռները իրենց ցեղի հետ: Այդ 6 հոգին տարեւում դարձել էր 16—20 հոգուց կազմուած մի արվեստագիտ-ական խումբ, որոնք ամեն բան աչքից ձգած, աչ ու ձախ կարատում, կողո-ղում և օղանում են, Սիսիանից Նա-խիջեան տանող ճանապարհը կը-րում և անցողաբար բոլորովին դա-ղարկեցնում մի այնպիսի ժամանակ, երբ ժողովրդի երկնակութիւնն անհրաժեշտ է: Ոչ միայն խաղաղ անցողիկներ են կողողում, այլ և յարձակում են դիւղերի վրայ, կեանքի և կոյրի ա-պահովութիւն չկայ, աչն օրինակներ, անցեալները մտնում են թուրքերը 200 առնու ունեցող Բնիկաղաթի վրէջը Հայ-րապետ անունով մի յարկի մարդու առնու, պարսնով կախ են տալիս նրան և տարափելի ձեռքերով յետոյ, կնոջը անպատուած մարդու առաջ, որուն ապահովութիւն անում, մինչև որ, ինչպէս ասում են, ամսուները 800 բուրլի և աղարկներն իրենց ձեռքերով հանում տալիս են և պիճնում Այլու գիւղացի-Սալո անունով մէկի ձին գալու ցերե-կով մարդու մօտ արտից տանում են, սէրը գնում է ձին թուրքից պահան-ջում, թուրքը պատասխանում է՝ գնա, գեւ ժամանակը չէ, 8 օրից յետոյ կու-ղարկեմ: 8 օրը անցնում է ձի չկայ, Հիմա պիտի մարդ ուղարկէ միջնորդ, ձիու երկու երեք զինք տայ սրան նը-րան, որ յետ տանայ կամ չտանայ: Ա-ւագանիները գնում են օրը եւս օրին մտնում են Մաղապ գիւղը և Բաղլա-սար անունով մէկից պահանջում են, որ խարիջ տայ, երեք չորս անգամ աղա-պրելուց և չտանալուց յետոյ, տղան տե-նելով թուրքերին ցերեկով դուրս իրենց տանը իրենցից սարգմամբ փող պահա-նելը, բարկանում է և անում. բնիկն ջուր է դուրս գալու, ինչինց արեւն, գնա՛ չեմ տալիս, թուրքերը սպառնա-լով գնում են, որ գիւղերը գնա կտորեն, խեղճ մարդայիններն օր ու գիւղի գործից աւարա եղած հսկում են իրենց ունե-ցածի և անձի վրայ:

Իւր ժամանակին հոգորդել էինք, որ անցաւ չարագործներ յարձակուելով Սի-սիանի չրջանում ինչպիսիան տաղաճա-րդաններն ընկերութեան տեսուչ պ. Յիւլիպիսի և նրա ծառայ թուրք Գաղ-թուրու վրայ, սղանել էին նրան և այնու-հետև Անալից գիւղի մօտեցում կողո-ղուել էին Գրեքովս և ընկերութեան գործակալներին, նրա ձեռքից խլելով մի մեծ գոմար Զարագործներն այնու-հետև գործ գրուած խիտ միջոցներ-ի ջուրէն կարմաւորեցան և բանտար-կեցան: Նրանք կառավարչապետ իւ-լիան Գնդուրով-Վարսովը խնդրաւ-տոյց էր եղել, որ ինչը տրուել այդ չա-րագործներին զինուորական դատարանով դատուել: Ներկայումս «ԿԱՅ»-ը հաղթ-գում է, որ Թագաւոր Կայսրը հաճել է հրամայել, որ յիշեալ չարագործներին պատերազմի ժամանակուայ զինուորա-կան դատարանի խառնութեամբ քննեն:

ՍԱՐԻՎԱՍԻՑԻՑ.—Այստեղից ցանցները բոլորն արդէն քաղաքեան. հայահարկե-րները բաւականին լաւ են: Յարենի կոտն ծախում է 90 կ.—1 լուրի. դարիի կոտն —30—40 կ.:

ԱՌԱՎԱՐԱՐԻՑ.—Սեպտեմբերի 3-ին Ախալքալաք քաղաքը անում էր քաղա-քային զորոյցի բարձրան հանդէսը: Ու-սումնարանական չէրը զարդարուած էր զրօշանկներով, քաղաքում տրուած էր մի տեսակ ուրախութիւն: Ժամը տասն մէկին հասարակութիւնը սկսեց հաւա-քուել ուսումնարանի դահլիճը, ուր հրա-ւիրուած էին տեղի թէ զինուորական և թէ ծառայող զաւակարգը: Ժամը 12-ին սկսուեց ուսումնարանի օրհնութիւնը,

որից յետոյ զորոյցի տեսուչ պ. Ռոստո-մով մի քանի խօսքով քաղաքի ըն-տեմնարանի և ուսման նշանակութիւնը, խնդրեց աջակցել բուն նպատակին ծա-ռայեցնելու այդ զինուորական տաճարը: Յետոյ խօսեց նախկին աւագ ուսուցիչ Չալալ բէկ Գրեքորեանցը, և ցոյց տուեց՝ թէ երբ խնդրեց ծառայած կը լինի ու-սումնարանի իւր նպատակին: Խօսքը հա-յերէն, հետեւեալ աւելի հասկանալի լի-նելով ժողովրդին, լաւ տպաւորութիւն ունեցաւ նրանց վրայ:

Յետոյ հասարակութիւնը հրաւիրեց անդամաւոր, ուր արդէն պատարատ էր նախաճաշելը: Բոլորն էլ զո՛ւ և ու-րախ էին Սեղանի վրայ պ. Գաւառապետ Գրեքով-Տարսովը առաջարկեց Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսր կենաց բաժակը, որն ընդունեց բուն ուրա-նիւթով, յետոյ խմեցան կառավարչապե-տի, ուսումնարանի միւնիստրի, Կովկա-սի ուսումնարանի չրջանի հոգարարձուի կենաց բաժակներ, որոնք նոյնպէս ու-րախութեամբ և խաղաղեցի ուրաներով ընդունեցան: Խօսեցան նաև քաղա-թիւ ճառեր և առաջարկեցան յօդուտ ուսումնարանի աշակերտական գրադա-րանի նուիրատուութեան թերթը և մօտ հարկը բուրլի ժողովուրդը, Հայոց ու-սումնարաններում գեւ. ուսումը չէ սկը-սուած, ուսուցիչներէն մի քանիսը հրա-ւիրուած են, յոյս կայ, որ ուսումը շու-տով սկսուի:

ՍԻՍԻԱՆԻՑ.—Աւագանիները խմբով յարձակում են դիւղերի վրայ, և խեղճե-րին թողնում իրանմու վիճակում: Վա-լաճի գիւղացիք արեւ թեքուելուն պէս փակում են սներում, բակերում, աչ-քերը դող տալիս, անքուն, հրացան ու սուր ձեռներին ամբողջ գիւղը հսկում, մէկ էլ անսնը յանկարծ գտնում են հա-րայ, տարան գոմէջը, եղը, ձին, հարայ, Աստուած սիրող, տան պատը ծակե-ցին, տունը քանդուցին եկէք, հարայ, հարստ փայտներն են եկէք, այդ գիւ-ղում ոչ կանխուոր արտ է մնացել, ոչ ցանքեր, կարտօթէլ, մինչև իսկ տներին կպած կանաչեղէնն ամբողջովին տարած, բանջարանոցը քանդած, աւերած են ի-րենց արիւթ առաջին, կանայք, աղջիկը որտաճը եղած, կիսամու, օրերը անցնե-կացնում—վաչ ու անկուլ:

Աւագանիներն օրը ցերեկով մտնում են Այլու գիւղի կողմը, մէկից գարի են պահանջում, միայն՝ ցորեն, հաց և այլն և այլն, ինչ որ հարկաւորն է առնում և գնում են: Վայը եկել է խօսողին, հակա-ռակովին տարել, ով կարող է խօսել խօսողը գիւղեր չի ապրել, ապրանք չի տեսնել: Մանր-մունր գէպերը չեն յի-շում գեւ, ինչպէս օրինակ. Ընկերակու-թիւն պէս մեծ գիւղերը մի հարս փայտ-բին և երկու օր պահել և խառնուակե-լուց յետոյ յետ ուղարկեցին:

Ժողովուրդը վախճում է կառավա-րիչներին զինուոր, վախճում, որ մի գուցէ աւագանիներն իրեն շնորհակա-րդ ընդունելու Սի-սիանից Կայսրը չի ապրել, ապրանք չի տեսնել: Մանր-մունր գէպերը չեն յի-շում գեւ, ինչպէս օրինակ. Ընկերակու-թիւն պէս մեծ գիւղերը մի հարս փայտ-բին և երկու օր պահել և խառնուակե-լուց յետոյ յետ ուղարկեցին:

Նում, մէկին 10 առնում: Մալախաները միմեանց պաշտպանում են, օգնում են, զանգաւորում են և զխառը «խաթը-լիւլիւն» բանը չդիտեն, իսկ հայերի ա-րածները բոլոր խաթըլիւլիւն է, ան-կարգ և եղալ զնաչորներ:

Պէտք է ասել, որ հարաւահարուող հա-յերը բոլոր 29-ին գաղթած պարսկա-հայերն են—խոյնի, սալմատեցի կայն, իսկ բնիկ սիւնեցիները—Բուսնիթ, Ախ-լաթեան և Բուսնից գիւղացիները նրանց նման քնած չեն:

ԴՈՒՇԵԹԻՑ.—Սրեք օր արանից առաջ մի ծերուկ գիւղացի որսորդ իւր զննակն ինքն է գո՛ւ գնում, գիւղը ժամանակը անտառում մնալով, հրացանի խողովա-կի ծայրին կապում է մի փղերիկ քեր-թուած նապաստակ, (որպէս թէ՛ գիւղե-րուայ որսը հրապուրուի դրա հոտից) և հրացանի նիկը լարում է, իսկ ինքը քնում և այնքան չուռ ու մուռ է գալիս, որ գիւղից հրացանին, անմիջապէս նիկը խփում է և հրացանը դատարկում է յայտնի որսորդի վրայ, որից նա տղն ու սերը մեռնում է: Հանգուցեալը կա-մեցնո՛ւ է պարծանքով ասել, թէ ինքը քնած ժամանակն էլ կարողանում է որսալ վերջիւստ հրապուրութիւնը բա-նեցնելով:

ԱՆԷՔՍԱՆԻՑՈՒՑ.—Սոյսը քա-ղաքին մէջ խօսակցութեան նիւթ է դար-ձել մի նորաւի կնոջ ցաւալի մահը, որ տեղի ունեցաւ ինքնակոչ «հէքիմ»-ների հնորէն:

Սրանից մի չարաթ առաջ մի նորա-հարս՝ Սիրամարդ Գրեքորեան աղա-նունով, զուտ է գլխացաւ և պառաւ-ներին խորհրդով դիմում է տեղիս յայտ-նի «հէքիմ» Օհան Ստամբուլովին Օհա-նը կարծելով, թէ հարսը մի ինչ-որ ու-րիշ փառնաւոր հիւանդութիւն ունի, նրան խնայում է և միայն չտուէլմա-նէր ասուած թունաւոր դեղը: Ինչպէ-հարսը մինչև տուն հասնելը, արդէն ծա-նապարհին աչքերը միմեանք են, ուղերը սկսում են դողալ և տուն հասնելով, հաղա «Հայրիկ, Հայրիկ» օգնութիւն է կանչում և մեռնում է հօր գրկում: Հայ-րը ուշագնաց է լինում, աւելի վտան-գաւոր է մօր դուռից: Դրացիները հասնում են օգնութեան և նրանց ուղի-բերում Հանգուցեալը քաղաքին մէջ քանդակողների և բարոյական կիրն էր այդ է պատճառը, որ ժողովուրդը կա-մեցաւ իսկոյն և եթ խեղճը չարագործ «հէքիմ» Օհանին, սակայն ուսուցանու-թիւնը կալանաւորեց և այն բուպէին բանտ դրեց, իսկ կնոջ դիակը երէկ տա-րան մտնականատուն անդամահատու:

Որքան ցաւալի է, որ այսպիսի տեղ գոյութիւն ունին «հէքիմ» Օհանները: Չնայելով, որ մենք ունինք տաղաք աւելի բժիշկներ, ունինք «հէքիմներ» բժշկա-նոց», ունինք դեղատուն, բայց և այն-պէս Օհաններից ազատուել չենք կարո-ղանում: Այս Օհանի առաջին գործը չէ, բայց փախաւելի է, որ վերջինը լինի:

Հրաւիրում ենք քաղաքային բժիշկ պ. Գուրբանովը բարի ուղադրութիւնը այսպիսի դառն դէպքերի վրայ, կար-ծում ենք, որ նրա պարտականութիւնն է պատժել տալ այդպիսի «հէքիմներին»: Հրաւիրում ենք և քաղաքիս պ. պ. Թա-ղապետները ուղադրութիւնը:

ՍԻՍԻԱՆԻՑ.—Սեր երկրի հայ ժողովրդից ինչպէս ինքնապաշտպանութեան մէջ, նոյն-

Дозволено цензурою. г. Тифлисъ, 8-го Сентября 1889 г. *Տպարան Կապույտ լրագրի գրասենյակի* Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д. Читахова